

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Кравчук В.О.

студентка,

Науковий керівник: Дроботова Л.А.

старший викладач кафедри господарсько-правових дисциплін,

Національний університет

державної податкової служби України

ТИМЧАСОВЕ ЗУПИНЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності застосовується до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності або іноземних суб'єктів господарської діяльності у випадках порушення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91 р. (далі – Закон про ЗЕД) або пов'язаних із ним законів України за проведення дій, які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки.

Богун В. зазначає, що такі санкції спрямовані на ліквідацію конкретних суб'єктивних прав, повинні посилювати превентивну функцію відповідальності за порушення у сфері ЗЕД [1, с. 35-36]. Вінник О.М. спеціальні санкції визначила як форму обмеження господарської діяльності суб'єктів ЗЕД у разі порушення ними спеціального законодавства [2, с. 649]. Липницький Д.Х. та Болотова А.Д. визнають необхідність комплексного підходу з вирішення проблем господарської відповідальності при застосуванні економічних санкцій [3, с. 4, 12], серед яких вагоме місце займає тимчасове зупинення ЗЕД.

Слід наголосити, що тимчасове зупинення ЗЕД як санкція не передбачена ГК України серед інших адміністративно-господарських санкцій. Стаття 245 ГК передбачає лише «припинення експортно-імпортних операцій» у випадках недобросовісної конкуренції; розміщення валютних цінностей з порушенням встановленого законодавством порядку на рахунках та вкладах за межами України; а також в інших випадках, якщо дії учасників зовнішньоекономічної діяльності завдають шкоди економіці України.

Замість тимчасового зупинення ЗЕД „припинення експортно-імпортних операцій” застосовують не за ймовірності настання шкоди, а при її фактичному спричиненні. Аналіз тимчасового зупинення ЗЕД (передбаченого ст. 37 Закону про ЗЕД) та припинення експортно-імпортних операцій (відповідно до ст. 245 ГК України), дає змогу стверджувати, що йдеться про різні заходи відповідальності, неоднакові підстави та різні наслідки застосування цих санкцій у ЗЕД. У першу чергу, це прямо стосується дії санкцій. Припинення експортно-імпортних операцій обмежується тільки двома видами зовнішньоекономічних операцій: експортом та/або імпортом, та не має дії на інші види, перелік яких надано ст. 4 закону про ЗЕД.

Базові міжнародно-правові документи зобов'язують держав-учасниць усунути національні бар'єри на шляху руху капіталів, не встановлювати заборони й обмеження експорту приватних інвестицій в інші країни. Вільний вивіз інвестицій за межі своєї держави визнають спеціальним фундаментальним принципом побудови системи міжнародного інвестиційного права [5, с. 57]. Слід наголосити, що при застосуванні досліджених засобів відповідальності, увага повинна акцентуватися не на інституціональних видах господарської діяльності, а на характері та змісті зовнішньоекономічних операцій, відповідних діях суб'єктів ЗЕД України та іноземних суб'єктах господарської діяльності.

Відповідно до п. 3.2. Положення «Про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених статтею 37 Закону про ЗЕД», затверджене наказом Міністерства економіки України від 17.04.2000 р. № 52. (далі – Положення № 52) санкції у вигляді тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності можуть застосовуватися Міністерством економіки України до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в разі проведення ними таких дій у сфері зовнішньоекономічних відносин:

- які можуть зашкодити інтересам національної економічної безпеки;
- які призводять до порушень міжнародних зобов'язань України;
- якщо суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, до якого раніше була застосована санкція – індивідуальний режим ліцензування, протягом року після її застосування не вжив заходів

щодо приведення у відповідність своєї діяльності до вимог чинного законодавства у сфері зовнішньоекономічних відносин.

Отже, не всі підстави застосування тимчасового зупинення ЗЕД, що наведені в Положенні № 52, ввійшли до Закону про ЗЕД. Хоча, слід зауважити, що Положення № 52 (його текст) майже повністю було відображене в ст. 37 Закону про ЗЕД.

Такі підстави є не просто юридично не визначені, що дуже шкідливо, особливо з огляду на плани України щодо побудови правової держави. Адже будь-які санкції суттєво обмежують права підприємства та є для нього матеріально обтяжливими. Зупинення ЗЕД – це практично параліч підприємства, якщо воно орієнтоване на зовнішній ринок і його продукція на внутрішньому ринку України не має попиту [6, с. 50]. Тому застосування такої санкції має бути достатньо мотивоване, що неможливо без всебічної оцінки кожного конкретного випадку правопорушення при перетинанні митного кордону України або до того, як таке перетинання здійснювати. Може статися так, що резидент здійснив всі дії, передбачені зовнішньоекономічним контрактом для експортування товару: здійснив заходи щодо зберігання товару, навантажив його на транспорт, здійснив доставку до митниці на території України, уклавши посередницькі угоди, угоди с перевізниками тощо, – а митні органи відмовляються здійснити митне оформлення, бо до суб'єкта застосоване тимчасове зупинення його діяльності. В такому випадку відбувається простій транспорту та невиконання зобов'язання перед іноземним контрагентом у певний строк, що призводить до інших санкцій, передбачених вже не державою та законодавством, а контрагентами згідно із основним зовнішньоекономічним контрактом та іншими договорами, за допомогою яких можна здійснити зобов'язання за зазначеним контрактом. Тимчасове зупинення ЗЕД як спеціальна санкція застосовується державними органами за дії, які не призвели до шкідливих наслідків, а лише «можуть призвести», – тобто за ймовірності їх настання. Згідно із зазначеним можна стверджувати, що застосування тимчасового зупинення зовнішньоекономічної діяльності, як заходу відповідальності, у більшості випадків є безпідставним, бо суб'єкт, здійснюючи зобов'язання за контрактом, правопорушення не здійснює. Та якщо він зобов'язання перед іноземним контрагентом, негативні наслідки та шкода від таких дій може й не настати. Слід зауважити, що такі дії відбуваються з одного боку без наявності наслідків такого правопорушення (що

повинно бути ознакою об'єктивної сторони), та без вини суб'єкта з іншого боку (що свідчить про відсутність обов'язкового елементу суб'єктивної сторони правопорушення).

На думку В. Богуна, останні дві санкції (тимчасове зупинення ЗЕД та індивідуальний режим ліцензування) за своїм функціональним призначенням спрямовані на обмеження чи ліквідацію конкретних суб'єктивних прав. А от щодо «національних економічних інтересів» автор пропонує законодавчо закріпити термінологічне визначення критеріїв цього поняття, оскільки для самих суб'єктів ЗЕД не зрозумілим до кінця залишається, якими своїми діями вони можуть зашкоджувати інтересам національної економічної безпеки [1, с. 36]. Павловський М. надає цьому поняттю дуже широке тлумачення: «це стан та рівень розвитку всіх сфер економічної системи виробництва» [4, с. 23].

Аналізуючи підстави притягнення до відповідальності суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів господарювання можна дійти висновку, що санкції, які містяться у ст. 37 Закону про ЗЕД і застосовуються державою, є заходами захисту та (як виключення) заходами відповідальності. З огляду на це, слід констатувати, що трактовка зазначеної норми не відповідає її сутності, та потребує детальнішої та більш чіткої правової регламентації, а саме: «за порушення Закону про ЗЕД або пов'язаних з ним законів України до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності або іноземних суб'єктів господарської діяльності можуть бути застосовані такі спеціальні санкції...». Підставою застосування зазначених заходів не завжди є порушення суб'єктом ЗЕД певних законів, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність (тобто правопорушення), а негативний стан економіки країни або ймовірність завдання шкоди економічній безпеці, державне регулювання за поверненням капіталу, ймовірність негативного впливу наслідків здійснення зовнішньоекономічних операцій на норми міжнародних угод України та інші форс-мажорні обставини. Перелік таких підстав не є вичерпним та може змінюватись залежно від зовнішніх факторів і внутрішнього стану держави.

Список використаних джерел:

1. Богун В. Індивідуальний режим ліцензування і припинення експортно-імпорتنих операцій як види спеціальних економічних санкцій // Підприємництво, господарство і право, 2001. – № 6. – С. 35–36.
2. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник. – [2-ге вид., змін. та доп.]. – К.: Правова єдність, 2009. – 766 с.

3. Липницький Д.Х., Болотова А.Д. Основне направления унификации экономических санкций. – Донецк: ИСПИ НАН Украины, 1998. – 26 с.

4. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення: Монографія / М.М. Єрмошенко. – МОН України, Київський національний торговельно-економічний ун-т; К.: 2001. – 309 с.

5. Тумакова М. Принципи та норми міжнародного інвестиційного права як основа законодавства України у сфері регулювання іноземного інвестування // Підприємництво, господарство і право, 2009. – № 8. – С. 55–58.

6. Лук'янець Д. Про правову природу адміністративно господарських санкцій // Підприємництво, господарство і право, 2005. – № 3. – С. 10–15.

Росильна О.В.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 року однією з функцій прокуратури України є представництво інтересів громадянина або держави в суді, що полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом (ст. 36-1).

Стаття 2 ГПК України зазначає, що господарський суд порушує справи за позовними заявами прокурорів, які звертаються до господарського суду в інтересах держави, крім того прокурор може вступити за своєю ініціативою у справу, порушену за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави (ч. 1 ст. 29 ГПК України). Виходячи з буквального тлумачення викладених вище правових норм Господарського процесуального кодексу України, прокурор має право подати позов до господарського суду лише в інтересах держави, а от вступити у вже порушену справу може як в інтересах держави, так і в інтересах громадянина.

Свою позицію з цього приводу висловив Вищий господарський суд України у Постанові Пленуму ВГСУ «Про деякі питання участі прокурора у розгляді справ, підвідомчих господарським судам» від 23 березня 2012 року № 7, де зазначено наступне: системний аналіз